

SEMPOZYUM DEĞERLENDİRMESİ

Akademik Tefsir alışmaları Sempozyumu (XIII. Tefsir Akademisyenleri Koordinasyon Toplantısı) 27–29 Mayıs 2016 / ANKARA

Yusuf ALEMDAR*

Her sene mutat olarak yapılan *Türkiye Tefsir Akademisyenleri Koordinasyon Toplantılarının* 13.sü, 27-29.05.2016 tarihlerinde bu defa Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nin ev sahipliğinde gerçekleştirildi. Birincisi ile ikincisi arasında yaşanan 5-6 yıllık bir inkitadan sonra bugüne değin hiç kesintiye uğramaksızın periyodik olarak on yılı aşkın süredir düzenli biçimde yapılageldiği için artık geleneksel hâle gelen bir etkinliğe (buluşma, tanışma, tartışma ve paylaşma şölenine) dönüşen bu toplantıların bir yenisi daha 270 kadar katılımcının iştirakiyle ve –aşağıda serencamı hülâsa edilerek anlatılan- başarılı bir organizasyonla akdedildi.

Tertip heyeti tarafından misafirlerin konaklaması için Akköprü mevkiindeki AnkaMall AVM'nin yanında bulunan beş yıldızlı Otel Crowne Ankara Plaza ayarlanmıştı. Dolayısıyla toplantıya katılan konuklar, bir gün öncesinden, yani Perşembe gününden itibaren söz konusu yere gelmeye başladılar.

* Doç. Dr., Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğretim Üyesi
(h.yusuf.alemdar@gmail.com).

I. Gün: 27.05.2016 Cuma

Açılış Oturumu

Toplantı için Ankara'ya teşrif eden misafirler Ankara Üniversitesi, Diyanet İşleri Başkanlığı ve Ankara Büyükşehir Belediyesi'ne ait servis araçlarıyla saat 09.30'da, kaldıkları otelden alınarak Beşevler'deki Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ne getirildiler. Saat 10.30'da ise buradaki Yunus Emre Salonu'nda toplantı başladı.

Takdimciliğini Murat Oltulu (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğr. Gör.)'nun yaptığı toplantının *açılış oturumu*, topluca İstiklâl Marşı'nın söylenmesi ile başladı. Ardından Kur'an-ı Kerim tilâvetine geçildi. Prof. Dr. M. Akif Koç (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı Öğr. Üy.)'un –teberrüken bazı yerleri vücûhat yaparak¹- okuduğu aşr-ı şerifin (9/*Tevbe*, 15 ve 23/*Mü'minûn*, 115-118) peşinden birkaç tebrik ve başarı dileği ile mazeret bildirimini telgrafı okundu.

Akabinde Prof. Dr. Halis Albayrak (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy. ve Anabilim Dalı Başkanı), bir selâmlama ve hoş geldiniz konuşması yaptı. Özellikle bu toplantının maddî-manevî yükünü ve sorumluluğunu üstlenen özel kişi ve tüzel kişiliklere teşekkürlerini bildirdikten sonra kısaca şunları söyledi: Bu tür toplantıların iki yönü vardır. Birincisi, *insanî* yönü ki bu vesileyle tanışıyoruz, buluşuyoruz ve muhabbeti/sevgiyi paylaşıp büyütüyoruz. İkincisi ise *bilimsel* yönü. Yine bu vesileyle bilgi alış-verişinde bulunuyoruz. Bu gerekli; çünkü Tefsir, çok önemli işleve sahip bir bilim dalıdır. Bununla meşgul olan kişiler olarak bizler, Hz. Rasûl'ün ağzından çıktığı hâliyle ayetleri açıklama durumundayız. Biz bunu yapmazsak Kur'an'ın anlam zemini kaybolmuş olur. Aslında dine, yani İslâm'a asıl yönünü veren, rotasını çizen bu zemindir (temeldir/altyapıdır) ve bunu da Tefsir İlmi gerçekleştirir.

Müteakiben Prof. Dr. İsmail Hakkı Ünal (Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Hadis Öğr. Üy. ve Dekanı), katılımcıları selâmladı ve iki noktaya açıklık getirdi. Bunlardan biri, başlangıçta bu toplantıyı DİB ile ortaklaşa olarak Başkanlığın Ankara Eğitim Merkezi'nde düzenlemeyi plânladıklarını ancak iştirak edenlerin bir hayli fazla olması ve oranın kapasitesinin de bu kadar insanı ağırlamaya elverişli bulunmaması, dolayısıyla gelenlerin ikiye bölüneceği endişesiyle bundan vaz geçildiği meselesiydi. Bir diğeri ise bu sahanın emektar hocalarından Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu²'nin burada olmasını, hem biz hem de kendileri çok arzu etmesine rağmen sağlık sorunları nedeniyle bunun mümkün olmadığı hususuydu.

1 Ekseriyetini, ülkemizde benimsenen ve tercih edilen, o sebeple de aşına olduğumuz mütevatir/sahih kıraat imamlarından Âsım'ın ravilerinden Hafs'ın rivayeti (kıraat şekli) üzere; birkaç yeri ise yine Kıraât-ı Aşere imamlarından Nâfi'in iki ravisinden biri olan Verş'in vechine (kıraat tarzına) göre.

2 Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi emekli Tefsir Öğr. Üy. ve Anabilim Dalı Başkanı idi ki hâlen memleketi olan Sakarya'nın Hendek İlçesi'nde ikamet etmektedir. Doktora talebesi olmakla iftihar ettiğim muhterem hocamıza Rabbimizden sıhhat ü afiyet üzere hayırlı ve bereketli uzun ömürler bahşetmesini niyaz ediyoruz. (*Âmin!*)

Ardından Prof. Dr. Berahitdin Albayrak (Ankara Üniversitesi Rektör Yrd.), hazırûnu selâmladı ve Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip Erdoğan'ın selâm, teşekkür, tebrik ve başarı dileklerini içeren mesajını okudu. Bu arada –kendisinin branşının (uzmanlık ve ilgi alanının) *Astronomi ve Uzay Bilimleri*, özellikle *Atmosfer ışığı (Astrofizik)*³ olması hasebiyle- Kur'an'la müspet ilimler arasındaki ilişkiye dair dikkat çekici birkaç noktaya değindi: 1. Dünyanın ve insanlığın durumu. Atmosfer dışında ne kadar geniş bir spektrum var? 2. Gelir dağılımındaki adaletsizlik. Tabiattaki normal vaziyete (doğal seleksiyona/ortama) göre insanlar arasında 100 bin kez daha kötü bir nimet-külfet paylaşımı söz konusu. Gün geçtikçe bu haksız kazanç elde etme durumu daha da artacağı benziyor. 3. Güneş ve Ay olmaz ise Dünyadaki düzenin sürmesi düşünülemez. Güneşin görevi Helyum üretmek. Ölümü, sonlu hayata dayalı bir kâinat var. 4. Dünya dışında gezegeni olan başka bir varlık var mı? Güneşin dışında 3411 gök cisminin gezegeni olduğu biliniyor. Bunlardan bir tanesi %84 oranında dünyaya benziyor. 5. Evrende bizden başka canlı yaşıyor mu? Bunların yaşadığı başka bir gezegen var mı? Dünyadaki hayat sonlu ise insan kendini başka bir yere atabilecek ve yerleştirebilecek mi? Bütün bunları, ışığın bize taşıdığı bilgilerle (ışığın analiziyle) anlıyoruz, biliyoruz. 6. İğne ucu kadar bir yer yok ki orada bir yıldız bulunmasın ve (bunlar içinde de) hiçbir twin/ikiz (birbirinin aynı olan) yıldız yok. İşte varlık âlemindeki çeşitlilik, bu denli çok ve yoğundur.

Bundan sonra Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı'nın Tarihçesi'nin slaytla tanıtımına geçildi. Bu kapsamda özetle şu bilgilere yer verildi: Prof. Dr. Muhammed Tayyib Okıç (1902-1977)'in 1950'de Türkiye'ye gelip bu fakülteye intisap ederek –ki kendisi aslında Hadis profesörü olduğu hâlde- Tefsir'in sorumluluğunu da üstlenmesiyle bu kürsünün temelleri atılmış oldu. Prof. Dr. Fuat Sezgin (1924-...), burada Tefsir asistanı iken İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi'ne geçiş yapmış; TC'nin 6. Diyanet İşleri Başkanı Hasan Hüsnü Erdem (1889-1974) ile Ahmet Hamdi Savlu (1929-1997) Tefsir Öğr. Gör. olarak ve asistanlıktan Tefsir profesörlüğüne yükselen ilk kişi olan Prof. Dr. İsmail Cerrahoğlu (1929-...) burada çalışmışlar. Ayrıca 12. Diyanet İşleri Başkanı Prof. Dr. Süleyman Ateş, asistanlıktan başlayarak; Demirhan Ünlü (1939-2003), Okutman ve Öğr. Gör. olarak; DİB Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi Osman Keskiöglü (1907-1989), Okutman olarak; 11. Diyanet İşleri Başkanı Dr. Lütfi Doğan (1927-...) ile Prof. Dr. Orhan Karmış (1937-2001), Asistan ve Öğr. Üy. olarak yine burada görev yapmışlar. Prof. Dr. Mevlüt Güngör (1949-2013), Asistan; Prof. Dr. Salih Akdemir (1950-

3 *Astrofizik, gök fiziği veya yıldız fiziği*: Gök cisimlerinin ve olaylarının fiziksel ve kimyasal özelliklerini, yapılarını inceleyen astronomi dalıdır. Bu incelemeler için tek bilgi kaynağı, gök cisimlerinden yayılan ışık ve diğer elektromanyetik dalgalardır. Bu dalgaları tespit eden aletler vasıtasıyla toplanan bilgiler, fizik ve kimya bilimlerinde elde edilen sonuçlarla karşılaştırılarak değerlendirilir ve yorumlanır. (<https://tr.wikipedia.org/wiki/Astrofizik>)

2014), Asistan; Prof. Dr. Şevki Saka, Okutman ile şimdiki Vatikan Büyükelçisi Prof. Dr. Mehmet Paçacı, Arş. Gör. ve Prof. Dr. Ömer Özsoy, Arş. Gör. olarak burada akademisyenlik hayatına başlayıp öğretim üyeliğinde bulunmuşlardır. Hâlen burada vazifelerine devam eden öğretim elemanları ise Prof. Dr. Halis Albayrak (Arş. Gör.), Prof. Dr. İdris Şengül (Arş. Gör.), Prof. Dr. Ahmet Nedim Serinsu (Arş. Gör.), Prof. Dr. Mesut Okumuş (Öğr. Üy.), Prof. Dr. Mehmet Akif Koç (Arş. Gör.), Yrd. Doç. Dr. Esra Gözeler (Arş. Gör.) ile Arş. Gör. Hasan Yücel, Öğr. Gör. Mehmet Akın, Öğr. Gör. Murat Oltulu, Öğr. Gör. Sema Çelem ve Öğr. Gör. Ayşe Karakaya'dır.

Açılış Konferansı

Bu sunumun peşi sıra saat 11.30'da Prof. Dr. Süleyman Ateş (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi emekli Tefsir Öğr. Üy. ve Anabilim Dalı Başkanı) tarafından; “Türkiye’de Akademik Tefsir Çalışmalarının Geçmişi, Bugünü ve Geleceği” konulu bir konferans verildi⁴. Hoca, sunumunda özetle şunları dile getirdi: Dünya hayâl mi? “Biz gökleri, yeri ve ikisi arasındakileri ancak hak olarak yarattık. Kıyametin vukû bulacağı saat de mutlaka gelecektir. Sen (onlara) güzel bir şekilde muamele et!” (15/Hıcr, 85); “Biz gökleri, yeri ve bunlar arasındakileri oyun olsun diye veya eğlenmek için yaratmadık.” (44/Duhân, 38) Kur’an, dünyanın oyun değil gerçek olduğunu söylüyor. Hayat da öyle... “Allah her dışının neye gebe kaldığını/olduğunu, rahimlerin eksilttiği ve artırdığı her şeyi bilir. Nitekim her şey, O’nun katında belli bir hesap/ölçü iledir.” (13/Ra’d, 8) Her şeyi Kur’an’da bulma temayülü, çok yaygın ve moda bir uğraş... Kur’an, şu veya bu bilimin kitabı değil ama Kur’an’da bunların hepsinin işaretleri –Allah’ın kudretinin bir nişanesi olarak- vardır. Kur’an’da var diye bundan bir icatta/keşifte bulunanı şahsen ben şimdiye kadar görmedim, duymadım. *İslah*, bir şeyi düzeltme demektir. Daha açıkçası, İslâm’ı, doğduğu ilk hâline getirme hareketi anlamında kullanılır. “*And olsun, sizin için, Allah’a ve ahiret gününe kavuşmayı umanlar için, Allah’ı çokça zikreden/anın kimseler için Allah’ın Rasûlü’nde güzel bir örnek(lik) vardır.*” (33/Ahzâb, 21) İnsanlığın, özellikle Müslümanların en güzel örneği Rasûlüllah’tır; onun da ahlâkı, Kur’an’dan başka bir şey değildir. Çünkü İslâm’ın temeli Kur’an’dır. Peygamber de onu, yani onda ne varsa/olanı uygulamıştır. O sebeptendir ki onun sözleri ve eylemleri, Kur’an’ın tefsiri sayılır ama baştan sona hepsini yapmış (tefsir etmiş) değildir. Zira o, Kur’an’ın tümünü birebir açıklamamıştır. 19. Yüzyıl sonlarından itibaren yeni-

4 Tefsir akademisyenleri toplantılarının 5 veya 6.sından itibaren bu birlikteliklerle eş-güdümlü olarak önceden belirlenen bir konuda sempozyum düzenlemek adet hâlini aldı. Toplantılar gibi ve onlarla eş-zamanlı olarak tertip edilen bu bilimsel faaliyetler, normal sempozyum etkinlikleri benzeri ilgili organizasyon mensupları/yetkilileri tarafından kayıt altına alınmak ve daha sonra da yazıya dökülmek suretiyle “Toplantı ve Sempozyum Kitabı” olarak yayımlanmakta ve mutad vechile ertesi sene, yani bir sonraki yıl yapılan buluşmaya yetiştirilerek hazırlanmış takdim edilmektedir/dağıtılmaktadır. İşte şimdi bunlardan biri daha burada akd edilmiş/gerçekleştirilmiş olacak.

likçi önderlerin başlattığı yenilikçi akım Cemaleddin Efganî, Muhammed Abdûh, Abdurrahman Kevâkibî ve M. Reşid Rıza oldukça verimli/başarılı bir kuşak yetiştirmiştir. “...Bir kavim, kendi özünü/benliğini değiştirmedikçe Allah da onların hâlini/durumunu kesinlikle değiştirmez...” (13/Ra’d, 8) ayeti, bu şahısların dayanağı idi. İslahın belli-başlı temel doktrinleri şunlardı: 1. Dine sonradan katılmış şeyleri ayıklamak. “...Bugün, sizin için dininizi kemâle erdirdim/ona son şeklini verdim...” (5/Mâide, 3) Hadis olduğu nakledilen bir haberde şöyle denir: “İnnellahe lâ-yuslihu âhura hâzihi’l-ümme illâ mâ yuslihu evvelühâ = Allah, bu ümmetin sonunu (bu ümmetten, sonra gelecek olanları), ancak öncekileri (daha önce gelenleri) ıslah ettiği şeyle (düzelttiği yöntemle) düzeltir (yola getirir).” 2. İslâm’ın ahkâm ve ahlâk kaynağı Kur’ân-ı Kerîm’dir. 3. Bunlar, zahir mananın dışında mana aramayı (batınî anlamı) reddederler. 4. Te’vîl konusunda İbn Teymiyye’nin bâtil ve aşırı sûfî fırkaları reddiyesine uyarlar. 5. Fırkaların görüşleri, Kur’an’ı tahrif ve tağyire kaçır (sevki eder/götürür). Örneğin şair Niyazi Mısri, *Mevâidü’l-İrfân* adlı eserinde (ki Hoca bunun tahkikli neşrini hazırlayarak yayınlamış); 17/İsrâ, 104. ayetin sonunda geçen “...Ci’nâ biküm leftfen” ifadesinin, cifir/ebced hesabıyla 1494’e tekabül ettiğini söyleyerek bunu, İsrail Devleti’nin kuruluşuna işaret ettiğine delil olarak göstermiştir. Yine bazıları, Kur’an’ın birkaç yerinde geçen (Meselâ ilki 2/Bakara, 136’da yer alan) ve “oğullar, torunlar, soyundan gelenler” demek olan *el-esbât* kelimesinden Hasan ile Hüseyin’in peygamberliğine delil çıkarmışlardır. Hz. Peygamber de tâbidir, metbû’ değildir. Hz. İsa’nın gelip ona ümmet olması, hurafe/uydurma şey(lerden)dir. Kur’an’a aykırı bir rivayet, senedi ne kadar sahih olursa olsun batıldır/geçersizdir. “Hâlbuki onların, bahis mevzuu/sözü edilen bu konuda hiçbir bilgileri yoktur. O yüzden onlar, sadece zanna uyarlar ve onun peşinden giderler. Zan ise gerçekte hiçbir şey ifade etmez (bir anlam taşımaz, yani bilgi değeri yoktur).” (53/Necm, 28) “Lâ-tektübû ‘annî şey’en ğayre’l-Kur’âni fein tektübû ‘annî şey’en ğayre’l-Kur’âni femhûhâ = Benden Kur’an’dan başka bir şey yazmayın. Kur’an(ın) dışında benden herhangi bir şey(i) kaydetmişseniz onu hemen/derhâl silin (imha/yok edin).” Hadisler; dinin temeli, yani Kur’an’ın açıklaması ile ilgili olanlar ve dünya işleriyle ilgili olanlar olmak üzere iki çeşittir. Vahiy, İlâhî sözlerdir. “Entüm a’lemû bi-umûri’l-dünya ev bi-umûri dünyaküm = Siz, dünya işlerini veya dünyanın işlerini benden daha iyi bilirsiniz.” Vahiy gelmediğinde Rasûlüllah, kendi re’yi ile hüküm verirdi. Peygamber yanılırsa onu vahiy düzeltirdi ama biz yanılırsak, bizi kimse düzeltemez. Müçtehitlerin içtihatları bağlayıcı değildir, sadece kendilerini bağlar. Hz. Peygamberi uyaran ayetler çok fazla değildir. Kur’an’da haram kılınan (yasak edilen) faiz değil ‘ribâ’dır. Zira ‘faiz’, reel değerdir. Yenilikçi hareketler, Osmanlı’da Tanzimat’ı hazırlayan faktördür. Bizde de Mısır’daki gelişmeleri takip eden

yenilikçi fikre sahip kişiler mevcuttu. Bunlar arasında Ali Suavi, Namık Kemâl ve Ziya Paşa'yı sayabiliriz. Ancak bunlardan ilki gerçekten yenilikçi iken diğer ikisi Fıkıhçı (ekolüne mensup) idiler. Mehmed Akif ve Muhammed İkbâl'i de bunlara, yani yenilikçilere katmak lazımdır diyen hoca, saat 12.35'te konuşmasını tamamladı.

Cuma Namazı, İlahiyat Fakültesi'nin Mescidi'nde ve onun devamı olan (salon, dersane ve koridor gibi) eklentilerde kılındı. Hutbe iradı ve namaz imameti hiç de tatmin edici/iç açıcı olmadı. Açıkçası organizasyonun şanına yakışmadı. Oysa tertip heyeti –bundan önceki bazı toplantılarda olduğu gibi- Cuma programını, önceden yapacakları bir plân(lama) çerçevesinde ya bu, yani ev sahibi fakültenin öğretim elemanları içinden veya buraya gelen misafirler arasından bir görev taksimi yoluna giderek düzenleyebilir; dolayısıyla vaazıyla, hutbesiyle ve namaz kaldırmasıyla konuklara doyurucu bir Cuma ibadeti/ayini yaşatabilirdi. Bu öykünme ile kastımın ne olduğu veya ne demek istediğim, dikkatli katılımcıların gözünden kaçmadığımı ve onların beni gayet iyi anlayacaklarını tahmin ve ümit ediyorum. Bu hassasiyetimi belirtmemin altında yatan yegâne sebep ise sırf tenkit mantığı, yani salt eleştiri dürtüsü değil bundan böyle bu doğrultuda birtakım tedbirlerin alınmasına yönelik arzu ve beklentimdir. Her neyse diyelim ve kaldığımız yerden devam edelim.

Namazın peşinden Ankara Büyükşehir'e bağlı metropol ilçelerinden Yenimahalle Belediyesi'nin davetlisi olarak yakın siyasî tarihimizin son derece dramatik ve olumsuz anlamda sembol mekânlarından Ulucanlar Cezaevi'ne götürüldük. Burada önce –adı geçen belediye tarafından ikram edilen- öğle yemeği yenildi. Sonra da buranın –yakın zamanda müzeye çevrilen- bölümleri gezdirildi. En sonunda ise Cumhuriyet tarihi boyunca çeşitli nedenlerle, daha doğru bir ifadeyle türlü bahanelerle onlarca ölüm infazına sahne olan idam sehпасı ibretle temaşa edildi. Ardından 16.30'da buradan ayrılarak otele dönüldü. Şahsen ben, bu geziden, özellikle nice can kıyımlarının gerçekleştirildiği camekânlı mekândan çok etkilendim ve duygu yoğunluğu yaşadım. Öyle ki uzun süre bunun tesirinden kurtulamadım diyebilirim. (Rabbimden, bir daha bu acıları kimseye yaşatmamasını diliyoruz. Gelecek bütün zamanlarda ne zalim olsun ne de mazlum bulunsun, bu ülkede ve tüm dünyada...) ⁵ Günün kalan kısmı, misafirler için serbest hareket etme vakitleri idi. Ayrıca bundan sonraki faaliyetler, kalınan otelde icra edildi.

5 Böyle bir temennide bulunduk ama –maalesef- gelin görün ki yazımızı henüz dergiye göndermeden önce, yani 15 Temmuz 2016 Cuma günü akşamı saat 22.00 sularında ülkemizde meş'um bir vak'a yaşandı. Hâlâ tazeliğini koruyan bu olay, TC tarihinin en kanlı, trajik ve dramatik hadiselerinden biri ve belki de –sonuçları bakımından- önde gelenidir. Çünkü bu başkaldırı girişimi, –topyekün herkese yaşattığı travma ve bıraktığı acı izler itibariyle- benzeri olmayan bir darbe ayaklanması idi. Ancak kalkışmaya teşebbüs eden/yeltenenler (ki bunlar, güya Türk Silahlı Kuvvetleri'ne mensup ama gerçekte FETÖ/PDY örgütü üyesi, yandaşı ve bağlısı üniformalı teröristlerdi) –sözüm ona- vatani, milleti kurtarma (Yurtta sulhu sağlama) adına kendilerine karşı koyan ve di-

II. Gün: 28.05.2016 Cumartesi

I. Oturum

Başkanlığını Prof. Dr. Celal Kırca (Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi emekli Tefsir Öğr. Üy.)'nın yaptığı bu oturumda ilk söz Doç. Dr. Erdoğan Baş (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kıraat Öğr. Üy.)'a verildi. “*Akademik Tefsir Araştırmalarına Hazırlık Olması Bakımından Lisans Eğitimi Nasıl Olmalı?*” başlıklı tebliğinde özetle; lisans öğreniminde hayata geçirilecek işler bağlamında bilhassa akademik çalışmaya hevesli olan kabiliyetli ve birikimli (alt yapısı sağlam) lisans öğrencilerimizden özel gruplar oluşturarak çeşitli çalışmalar yapabiliriz dedi. Konuşmacı ayrıca İlahiyat Fakültesi'nin veya Dinî yüksek tahsil kademesinin, lisans öğrenimi düzeyinde branşlaşma (öğretmenlik, diyanet görevliliği ve akademisyenlik) esasına göre yeniden dizayn edilmesini önererek bu sahada hem İmam-Hatip liseleri hem de İlahiyat fakültelerinde istiap/kapasite fazlası bir yoğunluk yaşandığı muhakkaktır uyarısında bulundu.

Yrd. Doç. Dr. Emrullah Ülgen (Bingöl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.), “*Akademik Tefsir Araştırmalarında İnterdisipliner Yöntem ve Önemi*” başlıklı bildirisinde kısaca şunları söyledi: İnterdisipliner yöntemler, 1970’lerde gündeme gelmiştir. Özellikle sosyal bilimler alanında çapraşık biçimde ele alındığı görülmüştür. Çünkü bu sahaya giren bilim dalları ve olaylar, karmaşık bir nitelik taşımakta ve artık bunların tek başına ele alınmaları mümkün gözükmemektedir. Dolayısıyla birkaç disiplinin bir arada olduğu projeler yapılmalı ve ihtisas komisyonları marifetiyle bunlar yürütülmelidir. Bu alanda TDV’nin *İslâm Ansiklopedisi*, DİB’in Tefsir (*Kur’an Yolu*) ve Hadis (*Hadislerle İslâm*) çalışmaları bunun zaruri birer atı-

renen halkın üzerine –ne yazık ki- tank sürmüş, ağır makineli silahlarla ateş etmiş, savaş uçakları ve helikopterleri ile gemilerinden mermi ve bomba yağdırmıştır. Böyle bir canilik karşısında demokrasi ve özgürlük mücadelesi veren sivil vatandaşlardan ve (asker-polis) güvenlik güçlerinden 242 kişi hayatını kaybetmiş ve 2190 küsur kişi de yaralanmıştır. Evet, şimdi buna ne demeli? Hakikaten insanın nutku tutuluyor, söyleyecek bir şey bulamıyor, dile ge-tiri-len kelimeler ise gerçekten kifayetsiz kalıyor. Bu vesileyle şimdilik şu kadarını belirtmekle yetinelim: Kendilerini dünya kamuoyuna; “Hoşgörü, diyalog, sevgi, barış, kardeşlik havarisi ve muhabbet fedaileri, hizmet hareketi erleri” gibi vasıflarla lanse eden ve din maskesi altında yapılan bir cemaat olarak tanıtan bu ihanet şebekesi ve benzeri sapık/sapkın cereyanların/oluşumların panzehri; grup, meşrep, tarikat, mezhep vs. klikleşmiş ve klişeleşmiş İslâm anlayışı ve öğretisi değil yalnızca Kur’an ve sahih sünnet merkezli/odaklı din eğitimidir. Daha açık bir ifadeyle; birtakım sözde dinî ekollerin/akımların ideolojik görüşleriyle beslenen, düşünceleriyle şekillenen din algılarını yok ederek/yıkarak onların yerine ve fakat üstünde, ilhamını sadece bu iki kaynaktan alan doğru-düğün, saf, arı-duru İslâm anlayışını ikame etmektedir. Bu iki bakış/yaklaşım arasındaki fark, bugün daha da berraklaşmış, belirginleşmiş ve su yüzüne çıkmıştır. Bunun bilincinde olmalıyız artık. Dolayısıyla sağlam temellere dayanan din öğretiminin önemi, dünden daha fazla ortaya çıkmış ve halli/çözümü de aciliyet kesp/arz etmektedir. Asla ihmale gelmeyecek kesin bir gerçek olarak önümüzde duran bu handikapı giderme noktasında ciddi atılımların başlamasına yönelik adımların vakit geçirilmeden atılması, tedbirlerin tez elden alınması, gereklerinin de bir an evvel yapılması en büyük özlemimiz ve beklentimizdir. Zira bu doğrultuda yaşanacak gecikmeler, daha fazla zihnin iğfal edilmesine ve dumura uğramasına sebebiyet verir ki bu da bizi daha derinden yaralama ve üzmenin ötesinde telafisi mümkün olmayan felaketlere yol açar. (*Allah muhafaza buyursun!*)

lımıdır. Tefsir’i bütünüyle interdisipliner çalışmalar kapsamına sokmak acaba mümkün mü? Tamamen bu açıdan değerlendirmek olası gözüküyor. Bu, tümüyle teknik bir iştir. Üniversitelerde çift anadal programları bu açıdan bir şans. İlahiyat sahasında öğrenim gören öğrencilerimizin dinî konulara getirdikleri yorumlar, çok ilginç ve güzel. Empati, îsar ve infak kavramları gibi şeyleri güncel yorumlarla açıklamak daha etkili olabilir. Bu disiplin, bize çok yönlü bakış açısı kazandırır. Yine bu yaklaşımla Kur’an, daha sağlıklı biçimde açıklanabilir ve mesaj daha geniş kitlelere ulaştırılabilir. Bundan sonraki toplantıda bu yöntemin imkân ve sınırları tartışılabilir. Bu alanda bir dergi de çıkarılabilir.

Başkan Celal Kırca; “Buradaki temel amacımız, sorunu ortaya koyup değerlendirmek için tartışmaya açmaktır. Biz pratisyen ilahiyatçı yetiştiriyoruz. Bu açıdan Tıp fakülteleriyle ortak bir yönümüz var. Bizim çalışmalarımız biraz genişliğine ve yüzeysel oluyor. Hâlbuki derinlemesine olması lazım. Yani arız ve amik olması gerekir. Fakat arız var ama amik yok. Roman, hikâye ve şiir okumayan, edebiyatı iyi olmayan kişilerin ürünleri başarısız/kısır oluyor.” dedikten sonra sunumları tartışmak ve değerlendirmek üzere dinleyicilere söz verdi.

İsmail Kılıç (Marmara Üniversitesi SBE Tefsir Doktora öğrencisi ve aynı zamanda İstanbul’da bir okulun müdürü): Lisans eğitimi konusundaki tebliğ, yeterince doyurucu olmadı. Orta, lise ve dengi okullarda görev yapan öğretmenlerimiz, lisans dönemindeki hocalarını örnek alarak ve onların metotlarına göre öğretmenlik yapmaktadırlar. Birebir eğitime (özel öğrenci yetiştirmeye) yönelmeliyiz.

Doç. Dr. Atilla Yargıcı (Harran Üniversitesi Şanlıurfa İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.): Liseden gelenlerle İHL çıkışlı öğrenciler, hazırlıkta aynı potaya sokulduğu için büyük sıkıntılar çekiliyor. Hazırlık Arapçasının ciddî ve ortak programla yürütülmesi gerekiyor. İlahiyatçılar olarak interdisipliner çalışma yöntemine hazır mıyız acaba?

Yrd. Doç. Dr. Maşallah Turan (Mardin Artuklu Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.): İnterdisipliner yöntemin iki cephesi var: 1. Bir şahsın, konuyu kendi branşını esas alarak diğer disiplinlerden de yararlanması şeklinde. Kadının çalışması buna güzel bir örnektir. 2. Çeşitli disiplinlerdeki birkaç uzmanın bir araya gelerek bir konuyu ele alması biçiminde. Bu iki tarzın müspet yönleri olduğu gibi menfi yönleri de mevcuttur.

Prof. Dr. Yusuf Işıcık (Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.): Lisans eğitimi ile ilgili gözlemlediğim birkaç sorun var: 1. Öğrencilerimizin büyük çoğunluğu hiç de hak etmedikleri notlar alıyorlar. İnfakın böylesi

uygun değil. 2. Tefsir derslerinde klâsik metin okuma, yeterince itibar görmemeye başladı. Tefsir metni, bir Arapça tercümeyle dönüştürülmemelidir. 3. Öğrenciler, bilgilerine ve yeteneklerine göre sınıflara ayrılmalı ve bunlar özel olarak akademik çalışmalara hazırlanmalıdır. 4. Lisansüstü eğitime geçişlerde birtakım öğrenciler hakkında –olumlu anlamda- siciller oluşturulmalı, maddî-manevî destek sağlanarak bir takip altında/havuzunda tutulmalı ve bunlar teşvik edilmelidir.

Prof. Dr. Abdülhamit Birişik (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.): Tebliğlerde veriye dayalı bir bilgiye rastlamadım. Tefsir I, II, ve III derslerinde sınıf mevcutları 30'u geçmemeli. Ama Tefsir Usûlü ve Tarihi derslerinde –takrir metodu uygulanacağı için- sayı önemli değil. Mümkün olsa da not sistemini şu şekilde dörde bölebilesek: İki vize, bir final ve bir de sınıf içi sunum ödevi. Lisans öğreniminde ortak eğitim verilmesinin önemine inanıyorum. Lisans düzeyinde branslaşmaya yönelme, Pakistan'da denendi ama başarılı olmadığı için vaz geçildi. Orada tekrar ortak eğitime dönüldü. Uzmanlaşma işini lisansüstü eğitimde yapmak daha uygun. Arapçayı pratikte kullanmayacaksak, bu bilgiler unutuluyor ve kaybolmaya mahkûm oluyor.

Erdoğan Baş: Lisans öğreniminin kaliteli olması hâlinde problemin büyük oranda çözülebileceği kanaatine sahibim. Hazırlık+1+2. sınıflarda verilecek genel bir İlahiyat formasyonundan sonra 3. ve 4. sınıflarda ihtisaslaşmaya dönülmesi gerektiği inancını taşıyorum. Lisans seviyesinde uzmanlaşma esas olmalıdır.

Celal Kırca: Bizim eğitim sistemimiz, Fransa modelini esas almıştır. Şimdilerde ise Amerikan sistemi benimsenmeye başlanmıştır. Herkese aynı imkânı ve çok çeşitli şansları sunmak lazım gelmektedir.

Maşallah Turan: İlahiyat sahasında (uygulanacak) interdisipliner yöntemde Psikoloji ve Sosyoloji, öncelikli olarak ilk başta yer alır/almalıdır. Sonra Kamu Yönetimi, Semantik ve İbranice gelmelidir.

Prof. Dr. Hayati Aydın (Yüzüncü Yıl Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.): Tefsirde haşviyyat çoktur. Her şeyin doğallığı güzeldir. Tefsir metni okuturken onun realitesini de öğretmemiz gerekir. Özellikle kıssalar konusunda gerçekleri göz ardı etmemek lazımdır. Tefsir derslerini sadece Arapça metin okumak olarak verirsek, Kur'an'ın mesajını tam olarak aktarmış olmayız.

Prof. Dr. Şadi Eren (İğdır Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy. ve Dekanı): İHL öğrencileri cılız/zayıf geliyor. Biz bunu dile getirdiğimizde oraların idarecileri (yönetici ve yetkilileri, gayet yerinde ve haklı olarak) dönüp bize; “Ama

hocam, İlahiyattan gelen, yani sizin yetiştirdiğiniz öğretmenler bizde ders veriyor” diyorlar. Okul sonrası takviyeye devam edilirse yetişme ve verim iyi olur. Bir internet sitesi kurulup oraya günün ayeti yazılırsa güzel olur. Bu yolla 6000 günde bu işi bitirmiş (Kur’an’ın tümünü gündemimize sokmuş) oluruz.

Celal Kırca: Yapılan çalışmalarda, tezlerde başlıkla konu içeriği genelde birbiriyle örtüşmüyor. Burada da böyle oldu. Bir insicam/uyum sağlanamadı. Çalışmalarımız ne kadar kaliteli ve nitelikli? Bilmediğimiz ve bize katkı yapacak hangi sorunu giderdik? Ne tür yeni bir fikir ürettik? Düşünce ortaya koymanın yanlışları olabilir ama koymamanın (üzerinde konuşmaya ve eleştiriye değer) hiçbir şeyi/yanı yoktur. Yanlış yapmaktan korkmayalım. Zira düzeltmek de bir onurdur/erdemdir. Sistematik tefekkür, analiz ve sentez yapamıyoruz.

Bu oturum saat 10.30’da bitti ve 30 dk. ara verildi.

II. Oturum

Saat 11.00’de İkinci oturum başladı. Başkan Prof. Dr. Ömer Dumlu (Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.), şu ana kadar 2400 Tefsir çalışmasının yapıldığı tespit edilmiştir dedikten sonra sözü, ilk tebliği Yrd. Doç. Dr. İlhami Günay (Dumlupınar Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.)’a verdi.

“Akademik Tefsir Araştırmalarında Konu ve Kaynak Bulma Sorunlarına Çözüm Önerileri” başlıklı bildirisinin hemen başında Kur’an-Hayat ilişkisine parmak basan konuşmacı, konu bulma sorunlarına çözüm önerisi getirme bağlamında elektronik taramaların etkin bir şekilde kullanılmasına yönelik olarak bugünkü şartlarda artık bunların orijinallerine bile/dahi ulaşılabileceğini söyledi. Kaynak bulma sorunlarını ve çözüm önerileri konusunu, hazırladığı slayt eşliğinde ve gayet sistematiik biçimde işleyen tebliği, yine slayt üzerinden örnek bir web sitesi taslağı teklifinde bulundu ve bunu, ana ve ara başlıkların ayrıntılı olarak gösterildiğı bir tablo hâlinde sundu. Örneğın burada ilmî dergiler, indeksler, kataloglar, lügatler, hadis kaynakları, siyer ve İslâm tarihi kaynakları gibi başlıkların yer aldığı pratik programların oluşturulabileceğinden bahisle bunu geliştirmek için muhtemel öneri ve katkılara da hazır olduğunu belirterek kendisinin tasarladığı böylesi bir program(ın) ismini TEKVERİM (Tefsir Koordinasyon Veri Merkezi) olarak düşündüğünü belirtti. Buna benzer Kur’an İlimleri, Tefsir Araştırmaları, Kur’an-ı Kerim Tarihi, Kur’an Kıraati, Kur’an Tefsirleri, Kur’an’ın Muhtevası, Tercümesi, Tefsir İlmi ve Usûlü, (Muhammed Abay’ın makalesine atıfla) Tefsirler ile teklif ve katkılarınız, ulusal ve uluslararası kaynaklar, verimli kaynak yönetimi adı altında spesifik web sayfaları şeklinde herkesin paylaşımına açık özel internet sitelerinin

hayata geçirilmesinin yararlı olacağını dile getirdi. Ayrıca her birlikteliğimizde, saptanan bir hususun açıklığa kavuşturulması sadedinde arkadaşlarımız tarafından yeni teknik ve yöntemlerin tanıtılmasının da faydalı olacağını altını çizdi.

İkinci tebliğci Yrd. Doç. Dr. Muhammed Coşkun (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.) idi. “*Akademik Tefsir Araştırmalarında Bir Yöntem Sorunu Olarak Özne-Nesne Ayrımı*” konulu bildirisine; öznellik-nesnellik meselesine, kime ve neye göre sorununa/problemine çözüm arayışı ile başlayan konuşmacı, câmi’ diyebileceğimiz büyük tefsirlerin kahır ekseriyetinin, birden ortaya çıkmış ve lügavî özellikli, belki 100 civarında filolojik tefsir niteliğinde olduğunu belirterek sözlerini şöyle sürdürdü: Bir kuşak sonra konu tamamen değişiyor ve fikhî, kelâmî vs. tefsirlere dönülüyor. Aslında Tefsir’i inşa eden, devrin güncel ve aktüel tartışmalarıydı. Tefsirin arkasında yer alması gereken vizyonu görmemiz, öncelememiz gerekir. Yaptığımız yorumların sebepleri, gerekçeleri ve sonuçları üzerinde ciddi biçimde durmamız lazım gelir. Bu yönde birbirimizle yoğun olarak irtibat kurmamız, haberleşmemiz icap eder. Oysa bugün bir kopuş hâlindeyiz. O yüzden tefsiri, genel kabuller ve reddiye mantığı içinde yapıyoruz. Özne, batı felsefesinde nesneden tamamen ayrı olan bir şeydir. Artık bugün, öznenin bu konumu tartışılıyor. Hatta modern dönemde özne ve nesne tamamen bir yer değiştiriyor olabilir mi? Hakikati olduğu gibi idrak edebilen bir öznenen bahsedilebilir mi? İnsan, zamandan-mekândan münezzeh bir özne değildir; nesneyle kurulan bir varlıktır. Gazzalî’ye göre insanın, metafizik alanda bilgiyi tümüyle idrak etmesi, üretmesi mümkün değildir. Tefsir akademisyeni, araştırdığı nesneyle şekillenmesi gerekir. O nedenle kesin hükümler vermesi, son noktayı koyma (ya kalkışma) sı artık naif bir durum arz ediyor. Benim Kur’an’ımla senin Kur’an’ın farklı. Burada kast ettiğim şey, okunan değil, ibadet edilen değil ama algılanan Kur’an farklı.

Doğrusu, bu kardeşimizi çok takdir ettim. Hayranlığımı gizlemeye gerek duymadan hakkında –şu kadarlık olsun- sitayişkâr hislerimi belirtmeden edemeyeceğim/geçemeyeceğim: Oldukça felsefi bir dil kullanan eksantrik/derinlikli biriydi. Okuyan, düşünen ve araştıran biri olduğu her hâlden belliydi. Konuya ve dile o denli hâkimdi ki zorlama ve tasannû’/yapmacık değil gayet rahat ve kendinden emin bir görünümü vardı. Bizim camiada/kulvarda yer aldığı için kendimizi şanslı kabul edebiliriz diyorum.

Ömer Dumlu, –İnşallah- olgunlaşarak tartışabilme geleneğini geliştiririz temennisinde bulunduktan sonra katılımcılara açık müzakere kapsamında salondakilere söz verdi.

Yrd. Doç. Dr. Ali Karataş (Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.): Akademik çalışmalarda merkez-taşra ilişkisi bağlamında merkezde oluşan ilmî geleneğin taşraya sirayet etmesi gerekir dedi ve yardım taleplerinin tam olarak sağlanmadığını dile getirdi. İletişim ve istişare geliştirilmelidir. Taşrada da ilmî gelenek oluşturulmak durumundadır. Jüriliklerde özgürlük ortamının yeterince yerleşmediği gözlemlenmektedir.

Celal Kırca, hazırladığı bildiriye, din diliyle değil de ilmî ve felsefî dille anlattığı için Muhammed Coşkun'a teşekkür etti ve inanç noktasında değil de anlama noktasında farklılıklarımızın var olduğundan bahsederek şu hususlara vurgu yaptı: 1. Yüzeysel anlama, 2. İdeolojik anlama, 3. Belki anlama noktasında değil ama hiç olmazsa yöntemde bir nesnellığı yakalama çabası içinde olabiliriz. Biz şimdi Kur'anı anlayanları anlamaya çalışıyoruz.

Prof. Dr. Nasrullah Hacımüftüoğlu (Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy. ve Dekanı): Kur'an için "tercümesi/tercemesi" kelimesini kullanmıyorum da "meal" kelimesini kullanalım. Yönlendirici kişiler olarak biz(ler) örnek olmak zorundayız. Din herkese hitap eder. O sebeple bu üsluba sahip olmamız lazımdır.

İsmail Kurt (Dokuz Eylül Üniversitesi SBE Doktora Öğrencisi): Yüksek lisans tezleriyle ilgili olarak giriş kısımlarında uzun ve gereksiz malumat veriliyor. Tezler deskriptif/betimleyici değil yorumlayıcı ve mukayeseli olmalıdır. Ayrıca ele alınan konuyu sınırlayıcı olması gerekir. Örneğin uluslararası standartlara göre Yüksek Lisans tezleri 10.000 kelime, Doktora tezleri ise 100.000 kelime ile tahdit edilmektedir. Hür düşünce kısıtlanıyor. Çalışmalar genelde suya-sabuna dokunmama biçiminde şekilleniyor ve yapılıyor.

M. Akif Koç, lisansüstü çalışmalarda konu bulma sorununa parmak bastı ve teorik/metodik yönden can alıcı birkaç noktaya değindi: Tefsir sahasının usul, tarih, tefsir ve kıraat diye dört alanı vardır. O hâlde lisansüstü eğitimin ders döneminde bunlardan birinin derinliğine bilinmesi ve diğerlerinin tamamen zihinden atılması gerekir. Tarih'te de erken, orta, Osmanlı ve yakın dönemlerden biri alınmalı, diğerleri ise yine devre dışı bırakılmalıdır. Bilimsel araştırmalarda Tefsir'in tamamını düşünüyor olmak, akademisyen adayı arkadaşları karamsarlığa düşürüyor.

Yrd. Doç. Dr. Şevket Kotan (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.): Anlamanın tabiatı, imkânı ve sınırları gibi konulara ağırlık vermemiz icap eder. Felsefe ve hermonetik, İlahiyat bilimlerinden ayrı düşünülemez. Bu alanda

tarikh, felsefe ve risalet temelli mi, yoksa dil ve din temelli mi tefsir çalışacağız/yapacağız?

Yrd. Doç. Dr. Siddık Baysal (Niğde Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.): Anlamın tespiti ile inşasını birbirinden ayırmak lazım. Araştırmacı, herhangi bir tefsiri incelediğinde müfessirin dönemini, kendi yaşadığı çağa göre değerlendirmelidir.

Prof. Dr. Sadrettin Gümüş (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi emekli Tefsir Öğr. Üy.): Nasr Hamid Ebû Zeyd'in kitabını Muhammed Coşkun Bey tercüme etmiş. İlmin, dinî ve millî zihniyeti yoktur. Hermonetik, nassın alakalarını ele alıp inceler/anlatır.

Yrd. Doç. Dr. Seyfullah Efe (Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.): Mukayeseli çalışmalar daha fazla ufuk açıcı olur. Şii Tefsiri deyince 3T akla gelir: Tûsî, Tabrisî ve Tabatabâî. Klâsik tefsirlerin bir proje çerçevesinde güzel tahkiklerinin yapılması gerekir. Ömer Nasuhi Bilmen (1882-1971)⁶'in vefat yıldönümünün yaklaştığından bahisle ruhu için/ruhuna *Fatiha* okuma talebinde bulundu.

İlk konuşmacı, kısa bir-iki cevap, katkı ve düzeltmede bulundu.

İkinci konuşmacı ise dinî konuların TV ekranlarında enine-boyuna tartışılması hoş değil, sakıncalı ama –ne yazık ki- dünya o trende doğru gidiyor dedi.

Bu oturum da saat 12.35'te bitti ve öğle yemeği ile namazı için mola verildi.

III. Oturum

Saat 14.00'te başlayan bu oturumun başkanlığını Prof. Dr. Lütfullah Cebeci (Erciyes Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.) yaptı ve ilk sözü Yrd. Doç. Dr. Muhammet Abay (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy. ve Dekan Yardımcısı)'a verdi. Öteden beri bilgisayar teknikleri üzerinde yoğunlaşan bu arkadaşımız, “*Kur'an ve Tefsir Araştırmalarında Kullanılan Elektronik Kaynaklar ve Bunların Güvenilirliği*” başlığını taşıyan bildirisinde özetle şunları söyledi: *Mektebetü'ş-Şâmile*'ler farklı versiyonlara sahiptir. Hepsi bir/aynı değildir. Çok az olmak kaydıyla aralarında değişiklikler vardır. Bu metinler anonimdir. Dolayısıyla asıl kaynaklara müracaat etmeden, yani bir nevi sağlamasını yapmadan kullanmaktan ve referans göstermekten kaçınılmalıdır. Bu programlar sayfa esasına dayanır. Bu metinler(in sürümü), ilmî bir gözle/kaygıyla üretilmediği için bilimsel çalışmalarda sadece aradığımızı kolaylıkla bulmaya yarar. Bunları kaynak olarak

6 Son devrin büyük İslâm âlimlerinden olup özellikle Fıkıh ve Tefsir sahalarında salahiyet/otorite sahibidir. İstanbul Müftülüğü'nün ardından TC'nin 5. Diyanet İşleri Başkanlığı'nı da yapmıştır.

kullanırken çok dikkatli olmak (titiz davranmak) gerekir. Aksi takdirde beklenmedik/umulmadık sakıncalar doğurur.

Arş. Gör. Muhammet Sacit Kurt (Ondokuz Mayıs Üniversitesi Fakültesi Tefsir Doktora Öğrencisi): “*Türkiye’de Kur’an Üzerine Yazılan Makalelerin İstatiksel Olarak İncelenmesi ve Değerlendirilmesi*” isimli bildirisini slayt eşliğinde hazırladığı tablolar üzerinden sunan konuşmacı, Kur’an merkezli/hakkında yazılan makaleleri konularına, yıllara ve dillere göre önce üç ana başlığa ayırdıktan sonra konularına göre tasnif ettiği makaleleri, bir de 17 alt başlık altında istatiksel (şematik) hâlde sundu. Bence burada en dikkat çekici husus, bunlar içerisinde ahlâkî konularda yapılanların çok az olmasıdır ki %1 nispetinde. Bunun nedeni olarak Prof. Dr. Cafer Sadık Yaran (Ondokuz Mayıs Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Felsefe Öğr. Üy.)’ın tespitleri sıralandı ki kendileri ikinci doktora tezi olarak “*İlahiyatçılık ve Meslek Ahlâkı*” adında bir çalışma yapmış. Tefsir, yalnızca Fıkıh ve Kelâm’a malzeme sunan bir bilimdir demek insafsızlık olur. Aslında dinî ilimlerin hepsi birbirine materyal/veri sağlar. Bilginin bütünlüğü bağlamında tüm bilim dallarının her birinin usulü, diğerine katkıda bulunur. Bu anlamda İslâmî ilimler, interdisipliner bir özelliğe sahiptir. Sayısal olarak belli bir tarihten sonra yapılan makaleler sevindirici bir yükseliş trendine girmiştir. Yabancı dilde yazılan makalelerin sayısı, genele oranla çok azdır. %3 gibi ki bunların bir kısmı yurtdışında yapılanlardan oluşuyor. Ders yoğunluğunun bunda büyük rolü vardır. Bizde 40 saate karşın Batıda 6 saat derse giriyor bir öğretim üyesi. Yabancıların kaleme aldığı makale ve tebliğlerde Suriyelilerin bu artışta kısmî de olsa (az miktarda) rolü olmuştur. Bazı çalışmalar, birden çok kullanılabilir (makale ve tebliğ...). Bu tekrarlar da (kişinin/yazarın kendine ait olsa bile) intihal kapsamında değerlendirilmektedir. İslâmî ilimlerin, birbirinden tamamen ayrılamaz olduğu göz ardı edilemez bir gerçektir ve hiçbirinin diğerinden müstağni kalamayacağı her geçen gün daha da belirgin olarak ortada durmaktadır. Bu çalışmalarda İlahiyat fakülteleri dergilerinin yeri çok mühimdir.

Üçüncü tebliğci Yrd. Doç. Dr. Ferihan Özmen (Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.), “*Yazma Tefsir Nüshalarının Tahkik ve Neşirlerinde Karşılaşılan Problemler*” konulu bildirisinde kısaca şunları söyledi: Bir eser, müstensih, müellifi zikretmediği için istinsah edilen nüsha, müellife nispet edilmiş/aitmiş gibi algılanabilmektedir. Meşhur isimlere isnat edilen tefsirler vardır. Sözelimi Muhiddin İbnü’l-Arabî, Abdülkadir Geylanî ve Bahaüddin Nakşibendî’ye nispet edilen tefsirler bu cümledendir. Yazma eserlerin metin tahkiklerinde de bazı hatalar gözlenmektedir. Türkiye’de yapılacak bu tür tahkik

ve neşir (edisyona kritik) faaliyetlerinin denetlenmesi için bir kurum veya kurul oluşturulmalıdır.

Lütfullah Cebeci: Burada yaş olarak değil ama en kıdemli profesör benim. Ali Suavi, biz(ler)ce makbul bir adam değildir. Mason olarak bilinir. Bizim, ilmini/bilimini yaptığımız şey, dinimizdir. Biz Kur'an'ı anlamadık, anlayamadık derken aynı zamanda Allah'ın bunu anlatamadığından da bahsetmiş oluyoruz. Özgürlükte fazla ileri gitmeyelim, bir yerde/noktada durmasını bilelim. Eğer iyi yapılmamışsa eski konuları biz, bir kez daha çalıştıralım, yani daha güzel olacaksa... Edisyona kritik kapsamında çok çalışma yapılması lazımdır. Hatta tez olarak da verilebilir. İnternet, aynı zamanda bizim çıkmazlarımızdan biridir. Akademisyenlerin kaleminden çıkan mealler üzerinde bir toplantı/etkinlik yapmak gerekir.

Ömer Dumlu: Kurtubî, daha o zaman, yani kendi devri için der ki; “Bugün çocukların saçlarını ağartacak derecede intihaller yapılıyor. (Bu gayr-i meşru ve gayr-i ahlâkî yola tevessül etmeyerek) ne siz zor durumda kalın, ne de bizi zor durumda bırakın.

Prof. Dr. Yakup Çiçek (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.): Gayr-i Müslimler de cennete girer gibisinden konularla uğraşarak enerjimizi ve potansiyelimizi boş ve lüzumsuz şeylerle tüketiyoruz. Dinî mevzularda müdellel olmayan hiçbir husus yoktur. Dolayısıyla ben şöyle düşünüyorum derken onun kaynağını/gereğini söylemek lazım. Tefsirde haşviyyât ve İsrailiyyât var diye onları aşışmamak gerekir.

Bu oturum ise saat 15.27’de sona erdi ve ara verildi.

Değerlendirme Oturumu

Saat 15.45’te başlayan bu son oturumun başkanlığını Prof. Dr. Nasrullah Hacımüftüoğlu yaptı. Organizasyon yetkililerine şükranlarını sunduktan sonra kapanış celsesinde yer alan kişilere sırayla söz verdi.

Sadrettin Gümüş: Bir nassı tahlil edebilmek için müfessirin şu iki melekeye sahip olması gerekir: 1. Arapçaya vakıf olmak, 2. Beşerî hayata nüfuz edebilmek. Bundan sonra salonda olmayan bazı zevatın ismini zikrederek onları gıyaplarında haklı-haksız eleştirmesi salonda tepkilere yol açtı. Dolayısıyla hiç de hoş olmayan o sözlere yer vermesini asla tasvip etmediğim (uygun bulmadığım) gibi koskoca hocaya da yakıştıramadım doğrusu. İlim, edepli ve saygılı olmayı icap ettirir, ves-selâm.

Celal Kırcı: İki temel sorunumuz var: 1. Gelenekçilik, 2. Geleneksizlik. Gelenekçiliğe karşı olacağım diye geleneksizliği savunmak, köksüzlüktür. Sorgulama yöntemini ortaya koymak ve geliştirmek lazımdır. Kur'an'ın kavramlaştırdığı terimleri bilmiyoruz. Anlamada problemimizin olduğunu düşünüyorum. 1. Din var, 2. Dinî olan var. Yaptığımız yorumların dine uygunluğunu gözden kaçırıyoruz. Eleştiriyi hakareti birbirine karıştırıyoruz. Örnek babından merhum hocamız Salih Akdemir⁷'in kendisine yazdığı bir mektubuna yer verdi. Bahis mevzuu mektupta müteveffa hocamızın; kendisine hitap tarzı, ona olan sevgisini belirtmesi, eleştirilerini saygı çerçevesinde ifade etmesi, katılmadığı görüşleri onu kırmadan, incitmeden nazikçe söylemesi ve gerekçelerini güzel bir dille açıklaması yanında takdirlerini ondan esirgememesi, sonunda da çalışmalarından dolayı tebriklerini ve başarı dileklerini bildirmesi gibi hususlar dikkat çekiciydi ki bütün bunlar onun, ilim adamı ciddiyetinin yanı sıra ve ötesinde dostluğa zarar vermekten çekinen hassas kalpli, iyi niyetli ve kibar bir insan olduğunun göstergeleriydi.

Prof. Dr. Hasan Elik (Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.): Güzel bir sahne, güzel bir atmosfer var ve gidişat da iyi. Fakat ana mesele yine orta yerde duruyor: Kur'an-ı Kerim, hâlâ anlaşılma sorunuyla karşı karşıya veya biz onunla (onu anlama sorunuyla) karşı karşıyayız. Kur'an ilimleriyle meşgul olanların birbirleriyle kıyasıya çatışması söz konusu. Başta gelen birkaç meselemiz şunlardır: 1. Kur'an'ın mahiyeti hakkında problemimiz var. 2. Kur'an'ın hitap olgusuyla alakalı sorun var. Ben mananın çoğunun dışarıda olduğunu düşünüyorum. Kur'an'ın kelâmî ve hitâbî özelliklerini bilmemiz lazım. 3. Kur'an ne kitabıdır? Kur'an'ın manası sabit midir, yoksa değişken mi? İlimle dini birleştiriyor ve bizim dinimiz bilim dinidir diyor, yükümüzü kaldıramayacağımız derecede ağırlaştırıyoruz. Kur'an, insanı inşa eden bir kitaptır. Bu çerçevede benim size önerim, Kur'an'ı kissa gibi okuyun demek olacaktır. Sahabe nasıl anlamıştır meselesine kafa yoralım. Onun Hz. Muhammed'le ilgisi ne ise bizim de Kur'an'la ilgimiz öyle olmalıdır.

Nasrullah Hacımüftüoğlu: Kur'an tarih boyunca anlaşılmıştır. Din de buna göre teessüs etmiştir. Kur'an'ın hedefi insanı inşa etmektir.

Prof. Dr. Mehmet Sait Şimşek (Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.): Sürekli İlahiyat Fakültesi açılıyor. Bu durumda kaliteli eleman yetiştirmemiz mümkün değil. Altyapısı olmayan İlahiyatlarda ilmi gelenek kolay kolay oluşmaz. Yeni (yetişen)lerin (genç akademisyenlerin) oralarda durması ve

7 Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı'nın hâl-i hâzırdakinden önceki başkanlığını yürüten hayatının en verimli zamanında yakalandığı hastalığa yenik düşerek vazifesi başında 01 Ağustos 2014 tarihinde rahmet-i Rahman'a kavuştu. Kendisinin doktora döneminden öğrencisi olmakla onur duyduğum kıymetli hocamızın Rızâ-i Bârî'ye nâil ve mekânının cennet olmasını Yüce Mevlâ'dan niyaz ediyorum.

görev yapması için teşvik edici unsurların ol-uşturul-ması (devreye sokulması/gir-mesi) kaçınılmaz ve göz ardı edilemez bir gerçektir. Farklı düşüncelere saygılı olmak gerekir. Eleştirelim ama suçlamayalım, aşağılamayalım. Fikir üretmek, emek ister. O zaman ona saygı duymak lazım gelir. Endişeyi gidermek (korkula-rımızı atmak/kaygılarımızdan sıyrılmak) gerekir. Kendi içinde bir tutarlılığı varsa katılmadığımız/benimsemediğimiz görüşleri/tezleri kabul edebiliriz. Düşünme-yenlerin hafızası daha çabuk körelir/yıpranır.

Prof. Dr. Şehmus Demir (Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy. ve Gaziantep Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekanı): Lisansüstü çalışmalarımız, birbirinden ve toplumdan uzak hâlde. Bunlar genelde tarihle ilgili. İslâm dünyasında bu kadar problem mevcut iken konu sıkıntısı çekiyoruz demek, ne kadar doğru? İlahiyat alanıyla toplumun bağı birbirinden kopuk vaziyette. Kendimiz çalıp kendimiz oynuyoruz. Dışarıda bir karşılığı yok. Türkiye'deki birikimin mut-laka dışarıya yansıtılması icap eder. O yüzden onlar nezdinde, bizim bu tür çalış-malarımızın olmadığı sanılıyor. Bunları dışarıya aktarma ihtiyacı ve hatta zarureti var. Önümüzdeki sene sizi Gaziantep'te ağırlayacağız. Ankara çitayı çok yükseltti. İnşallah sizi misafir edeceğiz. Tartışacağımız konuyu birlikte istişare ederek tespit edelim. Teşekkürler... Aşağıda verilen e-mail adresine önerilerinizi gönderebilir-siniz.

Nasrullah Hoca: E-posta yoluyla gelecek yılki konuyu, yapılan teklifler içeri-sinden seçerek belirleyelim.

Halis Albayrak: Tefsir konusunda; "Amacı, sahası, tarihi, kavramları ve so-nucu/bugün geldiği nokta" alanında üç günlük bir tartışma düzenlenmesi elzem-dir. Kur'an'ın mahiyeti ile alakalı mevzular, Tefsir'in konusu değildir, İslâm düşüncesinin meselesidir. İnsanın fikirlerinin değişmesinin müsebbibi Allah'tır, yani O'nun takdiridir. Tefsir, eğer bir bilim sahası ise onunla ilgili kavramsal/te-rimsel bir tartışma zeminine ihtiyacımız var. Özgürlükleri sonuna kadar kullana-mayacağımız anlaşılıyor. Herkes farklıdır, bu da Allah'ın büyüklüğünü gösterir. Buna, imanımız gereği saygı duymamız icap ediyor. Kur'an'ın anlaşılıp anlaşılma-ması da birbirine karıştırılmaması gerekir. Kur'an, sahabe tarafından pekâlâ an-laşılmıştır. Müfessirin görevi, onların nasıl anladığını araştırmak ve bulmaktır. Tefsir, tam da Hz. Muhammed'in ağzından çıkan kelimelerin o anda ne manaya geldiğini ortaya çıkarmaktır. Tefsirin yöntem ve ilkelerini takip ettiğimiz sürece hepimiz aynı sonuca varacaktır. Güzellikle ilmi birleştirmek lazım. Güzellik, estetiğin ko-nusudur. Kur'an ilimdir, metin bir metindir. "İşledikleri fiile karşılık (suçlarının ce-zası olarak) hırsızlık yapan erkek ve hırsızlık yapan kadının ellerini kesin." (5/Mâide,

38) ayeti bağlamında/örneğinde “kesin” demek, müfessirin görevi. Sonrası ise Kelâm, Fıkıh, Hukuk, Adalet ve Siyaset(in) konusudur. Bunun uygulanması için devlet aygıtına ihtiyaç vardır. Tartıştığımız konular, bizim boyumuzu kat kat aşan hususlardır. Birtakım sorunlar yaşansa da artık konuşmayı başarabiliyoruz. İnsanî tutumları güzel/hoş karşılamak lazım. Buraya teşrif etmekle ibnü’s-sebîl oldunuz. Katkıda bulunduğunuz, ilim ve fikirlerinizi paylaştığınız için hepimize ayrı ayrı teşekkür ederim, özellikle bildiri sahiplerine. . . Eksik, kusur ve aksamalar/aksaklıklar için özür ve af dileriz. Hayırlı yolculuklar temenni ederiz. Hepiniz Allah’a emanet olun! Sizi sevdiğimi dile getirmek istiyorum. Hem bilim şöleni hem de sevgi ortamı meydana getirdiğiniz için son derece mutluyuz.

Başkan, bayanları temsilen salondakilerden birine söz verme teşebbüsünde/tablebinde bulundu ama kimse cesaret ederek kalkıp konuşmadı. Bunun üzerine 50 yaşın üzerinde olan biri arandı. Doç. Dr. Kerim Buladı (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Kıraat Öğr. Üy.) söz aldı: “Size oldukça az/sınırlı ilim/bilgi verilmiştir.” (17/İsrâ, 85) ve “Her ilim sahibinin üstünde (ondan) daha iyi (bir) bilen vardır.” (12/Yûsuf, 76) ayetlerini okuyarak/hatırlatarak eski âlimlerin; “Vellâhü a’lemü bimurâdihî = Onun, burada kast ettiği (anlatmak istediği) şeyi en iyi Allah bilir.” ifadesine yer verdi. Toplumun dindarlaşması için tefsircilere çok büyük görevler düştüğünü söyledi. Ayrıca İmam-Hatip okullarıyla yakından ilgilenmemiz gerektiğinin altını çizdi.

Ardından (adı Mürüvvet Akbel ve Yüksek Lisans mezunu olan) bir bayan, Almanya’da doğup büyüdüğünü ve burada lisans öğrenimi yaptığını söyledikten sonra burada gördüğü eğitimden dolayı “ümitsizliğe düştüğümü hissediyorum” dedi ama devamında hâlâ biraz daha ümidinin kaldığını belirtti.

Prof. Dr. Bilal Gökçır (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Öğr. Üy.): Konu sıkıntısı olması/çekilmesi durumunda kendilerine müracaat edilmesini söyledi ve eğer okumalarımızı/araştırmalarımızı güzel yaparsak bunun ortadan kalkacağını sözlerine ekledi.

Son olarak gelecek senenin sempozyum başlığını belirlemek üzere konu önerisinde bulunmak isteyenlere yönelik bir e-mail adresi duyurusu tahtaya yazılarak (perdeye yansıtılarak) yapıldı: hikaraarslan@hotmail.com

Böylece saat 17.30’da bir toplantı daha sona erdi ve önümüzdeki yıl –İnşallah- bir mani çıkmazsa 14. toplantıda bu sefer Gaziantep’te buluşmak üzere etkinlikler tamamlanmış oldu. Bu andan itibaren herkes için toparlanma, vedalaşma ve geri dönüş hazırlıklarına koyulma vakti başlamış oldu.

Bu arada, düzenleme komitesinin bizim için hazırladığı hediye paketi içerisinde çıkan en anlamlı ödülün, merhum Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır'ın *Hak Dini Kur'an Dili* isimli muhteşem tefsirinin/eserinin Osmanlıca aslının DİB tarafından tıpkı basımlı/ofset baskılı nüshası olduğunu –şükran hislerimle- belirtmeliyim. Ayrıca tarafımdan hazırlanan ve 8. Tefsir Akademisyenleri İstanbul Toplantısı'nın bir hatırası/anısı sayılan ve henüz çıkan *Kur'an'ın Anafikri* adını taşıyan yeni kitap çalışmamın, daha mürekkebi kurumadan taze taze orada dağıtımının yapıldığını da ilave etmeliyim.

Bu anekdota son noktayı koymadan –bir kadirşinaslık göstergesi olarak- tarihe mühim bir not düşmek istiyorum: İslâmî ilimlere, bilhassa Kur'an'a ve kendi branşı olan Tasavvuf ve Felsefe'ye bunca sene okuttuğu derslerle, yazdığı onca eserlerle ve çeşitli platformlarda yaptığı konuşmalarla kendi çapında hizmet etmiş ve katkıda bulunmuş; yurt içi ve dışında, özellikle dine mesafeli kesimler/kitleler üzerinde ve batı dünyasında görüş ve düşünceleri ile etkili olmuş ve ilgi uyandırmış, birçok kişi gibi benim de Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'ndeki lisans öğrenciliğim sırasında hocam olmuş Prof. Dr. Yaşar Nuri Öztürk (İstanbul Üniversitesi İlahiyat Fakültesi emekli Öğr. Üy. ve Dekanı)'ü, tam da bu yazıya son şeklini vermeye çalıştığım/uğraştığım günlerden birinde (22 Haziran 2016 Çarşamba) ve hem de –tevacuk eseri olarak- doğum gününe denk gelen bir günde (ki 72 yaşına henüz girmiş veya girmek üzere iken) kaybettiğimiz haberini aldık. Her faninin olduğu gibi merhumun da elbette seveni ve sevmeyeni vardı. Ancak her şeye rağmen din bilimleri sahasında bazı şeylerin tartışılmasına zemin hazırlamış, birtakım tabuların yıkılmasını sağlamış ve –burada sıralayamayacağımız- daha birçok ilki başarmış, olumlu-olumsuz pek çok eleştirinin muhatabı olmakla son birkaç on yıla damgasını vurmuş, hatta ekol niteliğini hak etmiş diyebileceğimiz bir değer daha dünyamızdan göçtü ve 24.06.2016 tarihinde de defnedilerek aramızdan tamamen ayrıldı. Kim ne derse desin, hoca gerçekten âlim ve mütefekkir bir insan idi. Her beşer gibi o da kusurdan berî, hatadan masun değildi. İnşallah, uzun sayılabilecek bir süre devam eden hastalığı müddetince katlandığı sıkıntılar ve çektiği acılar günahlarına keffâret olur dileğinde bulunurken dostlarımıza da şimdi, husumetleri inatla sürdürme ve kin gütme vakti değil kendisiyle birlikte bütün ölümlerimizi hayırla yâd etme zamanıdır diyoruz. Yetiştirdiği çok sayıda talebe ile geride bıraktığı ciltlerce kitabın, indinde/nezdinde sadaka-i cariyeye hükmünde değerlendirilmesini ve bu suretle/sayede amel defteri kapanmayarak müteveffa namına hayr u hasenât cümlesinden kabul buyurulmasını Cenâb-ı Hak'tan niyaz ediyoruz. Ayrıca bu vesileyle Rabbim, tüm geçmişlerimiz ve yetişmemiz, bu günlere ve bu seviyeye gelmemiz için şu veya bu şekilde bize emek verenlerle beraber hocamızın da taksiratını affetsin ve cümlesine lütfu, rahmeti, şefkati ve mağfiretiyle muamele eylesin. (Âmîn!)